

Periodické štúdiá, feministické myslenie a slovenský kontext: Časopis *Aspekt* v súvislostiach

Ivana Hostová – Eva Spišiaková

HOSTOVÁ, I. – SPIŠIAKOVÁ, E.: Periodical studies, feminist thought, and Slovakia: The magazine *Aspekt*

SLOVENSKÁ LITERATÚRA, vol. 73, 2026, no. 1, pp. 24-42

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2026.73.1.3>

Ivana Hostová ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0901-3759>

Eva Spišiaková ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8691-5601>

Open Access: Licensed under Creative Commons Attribution 4.0 (CC-BY 4.0)

Key words: feminist periodicals, literary history, translation history, periodical studies, feminist translation studies

The study focuses on the trajectories through which feminist thought in Slovakia was shaped (among others) by literary translations published in the journal *Aspekt*, which has served as a key platform for the development of domestic feminist discourses since 1993. The authors map the historical contexts of Slovak feminisms within periodicals, literature, and international feminist movements, framed through the methodological lens of periodical studies. We understand feminist translation studies, in operational terms, as an analytical sensitivity to the selection of women authors and topics for translation, to editorial and paratextual framing, and to translation solutions relevant to gender and gendered meanings in the periodical medium. *Aspekt*, as a crucial source of feminist approaches in post-revolutionary Slovakia, is positioned at the core of this enquiry, which investigates how original and translated literature together with literary scholarship published in the journal contributed new interpretations of social reality and the literary canon. Periodicals are understood as dynamic spaces of cultural exchange in which literature, its critical reflection, and translation strategies – including intracultural translation – serve as instruments for transmitting and developing ideas and for building intellectual networks.

Kľúčové slová: feministické časopisy, dejiny literatúry, dejiny prekladu, periodické štúdiá, feministická translatológia

Časopis *Aspekt*, ktorý vychádzal v tlačenej podobe od roku 1993 do roku 2004, bol prvou publikačnou platformou, ktorá programovo a koncentrovane prinášala na Slovensko feministické myšlienky. Jana Cviková, jedna z jeho spoluzakladateľiek, na to spomína: „Už počas prípravy prvého čísla *Aspektu* sa [...] ukázalo, že nemá zmysel vyháňať sa onomu nepopulárnemu označeniu feministický, jednoducho aj preto, že sme sa pre feministický pohľad na svet a seba, pre kultivovanie konfliktu vedome rozhodli“ (Cviková 2009: 155).¹ Časopis dostal názov podľa pojmu, ktorý fungoval v nemeckojazyčnom kontexte – „der frauliche → weibliche *Aspekt*“, v zmysle napríklad otázky ženskej estetiky. Išlo o pracovný názov, nie premyslený zámer. Ak by, podľa J. Cvikovej, išlo o premyslený krok, dalo by sa takto uvažovať o transgresívnom použití ženského rodu; pomenovať časopis „*Aspekta*“ spätne zo žartu navrhoval literárny vedec Vladimír Macura.² *Aspekt* pritom nebol osnovaný na modeli populárneho časopisu s feministickým zameraním ako napríklad známy americký časopis *Ms*. V prípade slovenského časopisu išlo o model, ktorý kombinoval teoretické state a akademické štúdie so žurnalistickými textami aj rozhovormi, a jeho podstatnú zložku tvorilo umenie, najmä literatúra.

V štúdiu sa zameriavame na otázku, ako feministické myslenie prenikalo do slovenského verejného diskurzu v priebehu 20. storočia, s akcentom na to, akú rolu v danom kontexte zohral časopis *Aspekt* a čiastkovo i rovnomenne vydavateľstvo. Základné teoretické inštrumentárium tvorí kombinácia nástrojov z oblasti periodických štúdií, feministickej literárnej vedy a translitológie umeleckého textu. Konkrétnou implementáciou metodológie periodických štúdií je sledovanie seriality diskurzu naprieč vybranými periodikami a ich jednotlivými číslami: mapujeme výskyt a kontextové posuny lexémy *feminizmus* (a príbuzných pomenovaní), pričom venujeme pozornosť aj úlohe prekladových textov a paratextov pri sprostredkovaní a stabilizovaní tohto pojmového aparátu v slovenskom prostredí. Ďalšou oblasťou výskumného záujmu je *Aspekt* ako uzol feministickej periodickej kultúry a jeho editorsko-diskurzívne rámcovanie. Následne na konkrétnom prekladovom príklade (báseň Emily Dickinsonovej a jej dva preklady) ukazujeme, ako sa feministické významy v periodiku prenášajú a modelujú aj prostredníctvom prekladu.

Metodologické poznámky k výskumu časopisov, umeleckých textov a prekladu vo feministickom kontexte

Analýzu jedenástich čísel časopisu venovaného feminizmom, teórii a literatúre *Aspekt* primárne rámcuje metodológia z relatívne novej oblasti literárno-kultúrneho výskumu zameriavajúca sa na periodiká. Na úrovni dát pracujeme s periodikami ako so sériovými artefaktmi: všímame si jednotlivé čísla (a ich rubriky), editoriály a paratexty a v rámci nich vybrané prekladové texty, ktoré ukazujú, ako sú feministické pojmy v periodickom médiu uvádzané, rámcované a prekladané do domáceho diskurzu. Dynamická podoba periodickej kultúry otvára priestor flexibilným reakciám na zmeny v spoločenskej klíme, no periférne

1 *Aspekt* síce zanikol v tlačenej podobe, no funguje ďalej ako online platforma – webzín ASPEKTin, čím sa živo preniesol feministický aktivizmus do digitálneho prostredia (Černohorská 2019).

2 Jana Cviková, telefonický rozhovor s Ivanou Hostovou 13. augusta 2025.

26 roč. 73, 2026, č. 1 postavenie časopisov vo výskume literatúry, dejín a spoločnosti a nízka miera inštitucionalizácie tejto oblasti komplikujú jej zaradenie medzi tradičné bádateľské metódy. Výskum časopisov, ako uvádzajú Oliver Scheiding a Sabina Fazli, editori knihy *Handbuch Zeitschriftenforschung* (Príručka periodických štúdií, 2023), bol dlho pomocnou disciplínou humanitných a spoločenských vied, no v dôsledku kultúrneho a digitálneho obratu sa vyvinul do samostatného interdisciplinárneho výskumného odboru (Scheiding – Fazli 2023: 11). Situáciu vystihuje aj fakt, že pre túto oblasť zatiaľ v slovenčine nedisponujeme ustáleným termínom. V češtine – podobne ako v slovenčine – možno sporadicky zachytiť buď opisné označenie výskum periodík, alebo prevzaté anglické spojenie *periodical studies*, pričom v tejto podobe disciplínu často označuje napríklad aj nemecká akademická prevádzka (v jej rámci sa používajú i pojmy *Zeitschriftenforschung* alebo *Zeitungsforchung*). S ohľadom na to by sme chceli – v súlade s paralelnými slovenskými termínmi, ako sú rodové, mediálne či kultúrne štúdiá – navrhnúť označenie *periodické štúdiá*. V anglickom pomenovaní *periodical studies*, od ktorého slovenský názov odvodzujeme, je pritom podobne ako v navrhovanom slovenskom označení prítomná sémantická dvojznačnosť: *periodical* označuje jednak typ média (časopis/periodikum), jednak odkazuje na periodickosť – časovú rytmizáciu, opakovanie a serialitu. Rovnako v slovenčine prívlastok *periodický* nez dôrazňuje len fakt, že má ísť o periodiká, ale aj pravidelnosť ako definičnú vlastnosť periodickej kultúry, čiže to, čo odlišuje periodikum od jednorazovej publikácie a čo je jadrom metodologického záujmu periodických štúdií.

Časopisy a noviny ako médiá vychádzajúce s istou pravidelnosťou sa stávajú predmetom intenzívnejšieho akademického záujmu v deväťdesiatych rokoch 20. storočia, a to vrátane výskumov zameraných špecificky na ženy (Beetham 1996; Brake 1994). O autonómnu podobu tejto oblasti výskumu sa zaslúžili Sean Latham a Robert Scholes v štúdiu z roku 2006, kde mapovali históriu jej vzniku, trajektórie jej rozšírenia a inovatívne možnosti jej zamerania, a vznik dvoch nových anglofónnych akademických časopisov v roku 2010 – *Journal of Modern Periodical Studies* (Časopis moderných periodických štúdií) a *American Periodicals* (Americké periodiká). Periodické štúdiá sa ako inherentne interdisciplinárny odbor uplatňujú vo výskume literatúry a nových médií, ale aj kultúry a dejín, pričom sa prepájajú i s rodovými štúdiami, so sociológiou a s digitálnymi humanitnými vedami, ktorým poskytujú metodológie, prístupy a teoretické prizmy, ktoré pomáhajú opísať a vysvetliť historický vývin a šírenie myšlienok, konceptov aj celých filozofických prúdov.

Jednou z oblastí, ktorá v posledných rokoch výrazne čerpá z periodických štúdií, je translátológia umeleckých textov (Guzmán 2019; Fólca – Roig-Sanz – Caristia 2020; Bielsa 2022). Periodikum ako dynamické médium umožňuje „na jednej strane zachytiť menej kanonizovanú literárnu históriu, ktorá často nedostane knižnú podobu, a na druhej strane ako kolektívny projekt poskytuje privilegovaný pohľad na intelektuálne siete, v ktorých preklad fungoval ako kultúrna prax“ (Roig-Sanz – Fólca – Ikoff 2021: 199). Výskumy zamerané na túto kultúrnu prax umožňujú vnímať preklad nielen ako transfer textu z pôvodiny do prekladovej verzie, ale aj ako samostatný kultúrny jav spätý s prostredím, do ktorého vstupuje. Výber textov na preklad – či už na editorskej úrovni, alebo v rovine individuálnej prekladateľskej iniciatívy – spolu s normami, ktorým

preklad podlieha, a s konkrétnymi lingvistickými riešeniami, prostredníctvom ktorých prekladatelia udomácňujú texty v želanom sociopolitickom ovzduší, predstavujú fakty a produkty domácej kultúry. Preklad zároveň funguje ako súčasť dialógu, v ktorom sa stáva „intelektuálnou výmenou prebiehajúcou medzi dvoma kultúrnymi priestormi a intelektuálnymi tradíciami“ (Bednárová 2024: 59) a v rámci nej sa miešajú a stierajú rozdiely medzi domácim a cudzím v procese vzájomného obohacovania.

Takéto vzájomné obohacovanie je v oblasti médií príznačné práve pre literárne periodiká, ktoré poskytujú jedinečnú príležitosť na uchopenie faktov v pohybe a zároveň stierajú tradične striktné delenie na preklad a pôvodnú tvorbu. Aj jedenásť ročníkov časopisu *Aspekt* opakovane kombinuje prekladové texty s pôvodnými a doplnia ich rôznymi hybridnými riešeniami, ako sú adaptácie, skrátené verzie, prerozprávania či prebásnenia, stojace v hraničnej zóne medzi originálom a (prototypovým) prekladom. Textová hybridizácia je *Aspektu* vlastná aj zo žánrovej stránky – v niektorých tematických číslach sa umelecké a vecné prvky miešajú s inovatívnymi formátmi typu fiktívnych rozhovorov s feministickými osobnosťami alebo glosami zo školských šlabikárov a encyklopédií pre deti. Prelínanie vedeckých a umeleckých žánrov a subžánrov pokladá J. Cviková za príznačné nielen pre *Aspekt*, ale všeobecne aj pre zmyšľanie o feministickej filozofii na Slovensku po roku 1989 (Cviková 2014: 58).

Prepojenie feministického myslenia s literatúrou, či už z metodologickeo-teoretickej stránky, alebo ako vzájomne konštruktívny priestor na dialogickú výmenu poznatkov, je prítomné už v samých začiatkoch akademického feministického myslenia. Literatúra tu vystupuje ako kľúčový zdroj, z ktorého ako z vehikula myšlienok hnutie čerpá od najskorších podôb svojej existencie a zároveň ju vníma ako aktívny nástroj na potenciálnu zmenu status quo. V základoch feministickej literárnej kritiky je literatúra vnímaná ako priestor, ktorý vytvára a upevňuje patriarchátom dané rodové normy, a to šírením príbehov a mýtov, procesom ich následnej kanonizácie a primárne samotným spôsobom použitia jazyka. Zároveň však literatúra od najranejších dôb slúži na zaznamenanie žitej ženskej reality, je prostriedkom zviditeľňovania hlasov, ktoré sú často vylúčené z verejnopolitického diskurzu, aj platformou na skúmanie alternatívneho, neandrocentrického vnímania reality.

Aktívna analýza týchto procesov sa spája s druhou vlnou feministického hnutia v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch 20. storočia. Jedným z kľúčových posunov vo vnímaní žien cez prizmu literatúry bol koncept gynokritiky Elaine Showalterovej, ktorá „začína v momente, keď sa oslobodíme od lineárneho absolútna mužskej literárnej histórie, prestaneme sa snažiť vtesnať ženy medzi riadky mužskej tradície a namiesto toho sa sústredíme na novo viditeľný svet ženskej kultúry“ (Showalter 1985: 28). V takto rozšírenom priestore, ktorý skúma nielen to, ako sú ženy zobrazené v literatúre, ale aj to, ako ženy píšu, vzniká miesto pre literárnovedné feminizmy prepojené s ďalšími filozofickými prúdmi. Súbežne s E. Showalterovou siahli francúzske feministky ako Héléne Cixous či Luce Irigaray po teoretických štruktúrach z oblasti psychoanalýzy a postštruk-

28 turalizmu a vytvorili koncept *écriture féminine*.³ Tento smer prepája literárnu teóriu so ženskou telesnosťou a rovnako ako E. Showalterová odmieta aplikáciu tradične mužských štruktúr na techniky ženského písania.

Literárnovedné feminizmy teda od základu reštrukturalizujú vnímanie žien ako pôvodkyň textu, no zároveň sa v neskorších dekádach literatúra stáva jedným zo zdrojov pre širšie teoretické vnímanie rodu v transdisciplinárnych kontextoch. Prelínanie feminizmov s postštrukturalizmom, kritickou rasovou teóriou, queer teóriou a ďalšími teoretickými smermi v rámci intersekcionalneho feminizmu (Crenshaw 1989) výrazne čerpá z literatúry ako priestoru na vnímanie prienikov identít, a tak rozširuje vnímanie ženskosti na osi rodového spektra.

Aplikovanie feministických prízíem na literárnovedný výskum so sebou okrem iného prináša revíziu literárnych kánonov. *Aspekt* vstupuje do literárnych diskusií na viacerých rovinách a komplexne; literatúru rôznymi spôsobmi inkorporuje do transferu feministických myšlienok a vzájomného obohacovania medzi domácimi a medzinárodnými podnetmi. Nasledujúci prehľad nemá poskytovať všeobecné pozadie k téme feminizmu na Slovensku, ale má byť mapou diskurzívnych podmienok, v ktorých sa v slovenskom prostredí formujú pomenovania a rámce tohto myšlienkového smeru. V línii periodických štúdií pracujeme so serialitou a časovou rytmizáciou periodík: diskurz sledujeme naprieč číslami a titulmi ako proces, nie ako izolované výpovede. To nám umožňuje sledovať, kedy a v akých kontextoch sa lexéma feminizmus v periodickej kultúre objavuje, aké hodnotiace nánosy nesie a ako sa jej významové pole mení pred vznikom časopisu *Aspekt*. Vďaka tomu vieme presnejšie pomenovať, čo *Aspekt* preberá, čo transformuje a čo do diskurzu vnáša (aj prostredníctvom prekladov).

Feministické hnutie 20. storočia vo svete a na Slovensku

Termín feminizmus, ktorý je v *Slovníku súčasného slovenského jazyka* z roku 2006 definovaný ako „teória o politickej, ekonomickej a sociálnej rovnosti žien s mužmi; spoločenské hnutie presadzujúce túto teóriu“ (Buzássyová – Jarošová 2006), sa v anglofónnom povedomí v tomto zmysle objavuje až v posledných dekádach 19. storočia. Myšlienka zrovnoprávnenia mužov a žien sa však pod pojmom profeminizmus vyskytuje v rôznych momentoch kultúrnej histórie, napríklad v dielach Mary Wollstonecraftovej (1759 – 1797) či Abigail Adamsovej (1744 – 1818). V podobe hnutia za zrovnoprávnenie žien na politickej, spoločenskej, kultúrnej aj súkromnej úrovni sa medzinárodný feminizmus tradične člení na niekoľko vln, z ktorých sú v kontexte nášho výskumu podstatné prvé tri. V prvej vlne na konci 19. a začiatku 20. storočia boli primárnym cieľom legislatívne zmeny vrátane volebného a vlastníckeho práva a právnej subjektivity žien. Druhá vlna v šesťdesiatych a sedemdesiatych rokoch 20. storočia rozširuje feministické diskusie o rovnosť v spoločenských a kultúrnych sférach, ale – v dôsledku dostupnosti hormonálnej antikoncepcie – takisto o reprodukčné práva.

3 Obe autorky sú v preklade bohato zastúpené v rôznych číslach *Aspektu* – L. Irigaray v číslach 1994 (strany 14-16) a 1996 (strany 4-10) a H. Cixous 1994 (strany 61-63), 1995 (strany 12-19 a 143), 1996 (strany 145-152) a 2001 (strany 10-22, 29).

Táto druhá vlna býva kritizovaná najčastejšie za západný univerzalizmus, ktorý marginalizuje postkoloniálne, nebelošské (a z nášho pohľadu aj stredo- a východoeurópske) hlasy (hooks 1984), heteronormatívny pohľad na usporiadanie spoločnosti (Rich 1996) a celkový esencionalizmus, ktorý redukuje a zjednodušuje široké spektrum možných ženských skúseností (Lorde 1984). Tretia vlna spájaná s poslednou dekadou 20. storočia kritizuje nedostatok diverzity vo feminizme a otvára priestor intersekcionalnejšiemu náhľadu na otázky rovnosti (Crenshaw 1989). Rodové znevýhodnenia sú v jej rámci nahliadané v spektre ďalších hierarchií a konštruktov umožňujúcich útlak (rasa, ekonomické postavenie, zdravotný stav, vek a iné).

Dejiny slovenských feminizmov kopírujú tieto anglofónne vývinové trajektórie len do istej miery; možno skôr hovoriť o asynchronických vlnách, ktoré v mnohých ohľadoch prijímajú inšpirácie z medzinárodného prostredia, zároveň však aktívne tvoria svoje vlastné cesty. Slovenské profeministické obdobie najmarkantnejšie akcentuje boj za vzdelanie žien, ktoré sa v 19. storočí prelína (a miestami dostáva do konfliktu) s národným hnutím. Aj keď generácia štúrovcov vo svojich zámeroch ženské vzdelanie programovo nespomína, ich osveta priamo inšpirovala diskusie o rolách žien v šírení národných myšlienok, a tým aj o prístupe k vyššiemu vzdelaniu (Dudeková 2011: 159). Aj prvé ženské spolky a publikačné platformy vrátane časopisov *Dennica* (1898 – 1914) a *Živena* (1910 – 1949) vnímali emancipáciu primárne cez prizmu vzdelania (Dudeková 2011: 161) a táto agenda pretrváva aj začiatkom 20. storočia. Pre Hanu Gregorovú ako jednu z najvýraznejších osobností slovenského ženského hnutia vzdelanie „nie je cieľom, ale zbraňou“ (Gregorová 1929: 248).

Feminizmus ako slovo označujúce úsilie o zrovnoprávnenie žien sa objavuje v slovenskom kontexte už veľmi krátko po tom, čo sa začína šíriť Európou, a prirodzene nadväzuje na témy ako ženská emancipácia či ženská otázka, ktoré rezonovali v dobovej spoločnosti. Tento pohľad na uplatnenie lexémy v slovenskej periodickej tlači je zámernou metodologickou implementáciou postupov využívaných periodickými štúdiami: namiesto izolovaných textov sledujeme periodiká ako sériový priestor, v ktorom pojmy cirkulujú, hodnotovo sa rámcujú a postupne stabilizujú (alebo, naopak, zostávajú sporné). Práve takto vieme zachytiť, akú úlohu zohrávajú aj preklady a prekladovo sprostredkované authority pri prenose a udomácnovaní feministického slovníka.

V roku 1903 vychádzal v časopise *Hlas* na pokračovanie preklad Tolstého morálnej alegórie *Obnovenie pekla* (Tolstoj 1903b) od Dušana Makovického, ktorý, ako uvádza redakčná poznámka, „vychodí súčasne s ruským originálom“ (Tolstoj 1903b: 86), a ktorý vzbudil debaty vo vzťahu ku kritike cirkvi. V závere alegórie sa postupne predstavujú diabli moderného sveta, ako ich autor v tomto svojom reakcionárskom období vnímal. Posledným z nich je diabol „feminizmu“ (Tolstoj 1903a: 111), ten však už diskusiu nevyvolal.

Obsahová náplň feminizmu bola v slovenských debatách o takzvanej ženskej otázke v prvých dekadách 20. storočia vnímaná často v dvoch póloch. Na jednej strane stál umiernený feminizmus, ktorý bol spravidla akceptovaný. Ženám poskytoval možnosť zabezpečiť si „samostatnú životnú podstatu“, zodpovedajúcu ich „rozumového vývoju“ (Zo ženského... 1911: 61-62). Feminizmus, spojený tiež so šírením osvety a miestami sa významovo prelínajúci so ženskos-

30 roč. 73, 2026, č. 1
ťou vo všeobecnosti, mal v danom čase blízko i k socialistickým ideám. Ženská pracovná sila mimo vlastnej domácnosti bola osobitne pozitívne prijímaná v čase prvej svetovej vojny. V článku *Spoločenská situácia žien dnes, a ich zástoje po vojne* písal o tom v časopise *Živena* Ján Bienik: „Mierny feminizmus vydobyl si už dosť široké pole, ženy pracujú verne vo vyšších i nižších povolaniach, ba niekde už i do zákonodarných sborov sú pripustené a spoločenstvu nepošlo z toho nič zlého, lež naopak, hodne dobrého“ (Bienik [Bukovinský] 1916: 221). Svoju predstavu mierneho feminizmu autor ďalej rozvíjal:

„Ako si predstavujem tento mierny feminizmus? S praktického stanoviska asi tak, že každá ženská podľa toho, k čomu pocíti najviac chuti a povolania, stane sa alebo manželkou a matkou (tedy v užšom kruhu svojej rodiny vyvine požehnanú činnosť), alebo stane si na verejnú postać a zaujme postavenie také, ku ktorému bude cítiť nadania a povolania (tedy venuje sa práci pre širšiu verejnosť). Bolo by i celkom dobre tak, ale to prvé a dôležitejšie, úlohu materinskú, najväčšmi obmedzí práve táto vražedlná vojna, lebo po nej temer v celej Európe ostane veľmi málo zdravých mladších mužských, mladé ženské pohlavie bude vo veľkej väčšine, tak že len málokto dievča bude môcť ísť za prirodzenou náklonnosťou: stať sa manželkou alebo matkou“ (Bienik [Bukovinský] 1916: 222).

V časopise *Živena* patrilo slovo feminizmus medzi frekventovane používané slová, pričom obsah pojmu sa rôznil v závislosti od obdobia aj autorstva, spravidla však bol skôr podozrivý – hlavne v podobe, ktorú daný autor alebo daná autorka považovali za radikálnu, krajnú, výbojnú či bojovnú.

Pohľad na vnímanie feminizmu v slovenskej kultúre od dvadsiatyh rokov po neskoré päťdesiate roky 20. storočia cez prizmu reflexie osobnosti a diela H. Gregorovej podáva Dana Hučková, ktorá na základe textovej a paratextovej analýzy uzatvára, že je potrebné uznať oprávnenosť existencie feministickej línie modernizmu v slovenskej literatúre (Hučková 2022: 218).⁴

V období štátneho socializmu bol feminizmus vo veľkej časti verejného diskurzu označovaný za produkt nepriateľského Západu. V tejto dikcii sa vyskytuje aj v prvom diele *Slovníka slovenského jazyka* z konca päťdesiatych rokov, kde je definovaný ako „hnutie za zrovnoprávenie žien s mužmi za kapitalizmu“ (Peciar 1959). Začiatkom sedemdesiatych rokov týždenník *Život* predstavuje Rosu Luxemburgovú pri príležitosti stého výročia jej narodenia, pričom článok dopĺňa krátkym slovníkom, v ktorom feminizmus opisuje ako „úsilie o zrovnoprávenie žien s mužmi v rámci buržoázneho štátu“ (Aktuálny slovník 1971: 8). Na druhej strane, emancipáciu uvádza ako (skutočné) „zrovnoprávenie žien s mužmi“, ktoré je možné až v socializme (Aktuálny slovník 1971: 8).

Emancipácia je v období socializmu podporovaná nielen diskurzívne – ženy dostávajú mnohé práva a ekonomickú ochranu, ako sú legálne interrupcie či štátna predškolská starostlivosť o deti, kriminalizované je neplatenie alimентов. Ako však v hĺbkovej sonde do problematiky píše Barbara Havelková, zásad-

4 Štúdia D. Hučkovej patrí do kontextu rodovo orientovaných výskumov a s nimi súvisiacich edičných projektov sprístupňujúcich primárne texty, ktoré sa výraznejšie rozvíjajú po roku 2000.

ný rozdiel z hľadiska vnímania rodových vzťahov bol v tom, že v Československu nedošlo k „odhalení a vyvrátení iluze, že svet je genderově neutrální“ (Havelková 2015: 69). V tomto smere je pre slovenské prostredie zásadná úloha časopisu *Aspekt*, pretože v ňom zaradené príspevky prinášajú „jazyk aj analytické nástroje umožňujúce artikulovať a analyzovať lokálne a globálne dôsledky patriarchátu“ (Maďarová 2025: 398).

Jednoznačné ideologické diskurzívne rámcovanie feminizmu na Slovensku mizne na krátke obdobie na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 20. storočia. O diani v hnutí, v ktorom sa v danom čase vo svete naplno rozvíja druhá vlna, informuje napríklad populárny časopis *Expres*, ktorý prinášal preklady článkov zo zahraničnej tlače (Ženy sa búria proti mužom 1970, Američanky sa búria 1970). Obdobie normalizácie, ktoré okrem iného viedlo k úplnému zrušeniu ženských hnutí (Havelková – Oates-Indruchová 2015: 20), prirodzene vedie k signifikantnej výskumnej medzere, počas ktorej sa „netradovali a neoživovali [...] ani poznatky o prvej vlne feministického hnutia, na ktoré feministická prax a teória druhej vlny kriticky nadväzovali“ (Cviková 2016: 63). Zároveň sa však treba vyvarovať konceptu akejsi čiernej diery vo feministickom myslení na Slovensku, ktorá sa zaplnila až po roku 1989 amalgámom druhej a tretej anglofónnej vlny. Ako ukazujú Hana Havelková a Libora Oates-Indruchová v úvode k publikácii o premenách rodovej kultúry v československých podmienkach, aj normalizačná doba ponúkala priestor na širokú škálu rodových diskurzov – i keď v obmedzenej a nesystematickej podobe (Havelková – Oates-Indruchová 2015: 29). Feminizmus z informačného priestoru nemizne celkom, správy sú však viac upravované. Napríklad v roku 1981 časopis *Expres* preberá cez poľské periodikum *Forum* článok z francúzskych novín *Le Monde* o meniaci sa role muža v rodine, ku ktorej patrí tiež vyššia participácia na výchove detí. Prvá veta perexu však akcentuje oficiálnu polaritu a hovorí o „emancipačnom buržoáznom ženskom hnutí“ (Čo znamená byť mužom 1981: 8). Pod článkom je pri uvedení zdroja poznámka „sprac.“: pôvodný text teda okrem prekladu prešiel redakčnými zmenami, a to buď pri prechode z poľštiny do slovenčiny, alebo, čo je azda pravdepodobnejšie, pri preklade z francúzštiny do poľštiny. V roku 1988 zas preberá z talianskeho časopisu *Epoca* článok, ktorý informuje o súčasných talianskych feministických časopisoch, no už bez rámcovania (Ženy ešte nevymreli! 1988). O tri roky z toho istého periodika preberá recenziu zásadnej feministickej knihy Naomi Wolfovej *Mýtus krásy* (Ženy, budúme opäť škaredé! 1991).

Rok 1991 sa vo vzťahu k rozvoju feministického hnutia na Slovensku ukazuje ako kľúčový. V danom roku vznikol totiž prvý kolektívny výstup skupiny autoriek, prekladateľiek, redaktoriek, umelkýň, literárnych vedkýň a filozofiek, ktoré neskôr vytvorili *Aspekt*. Základy tohto prvého slovenského (respektíve slovensko-českého, ako sa istý čas uvádzalo v jeho tiráži) feministického časopisu sa spájajú s tematickým číslom časopisu *Slovenské pohľady* z toho istého roka (číslo 11), ktoré bolo venované literatúre a mysleniu žien. Do podoby, v ktorej sa *Aspekt* etabloval v roku 1993, ho sformovala súhra sociálnych, politických a ekonomických okolností raných deväťdesiatych rokov na Slovensku. K tomu patrilo záujem formujúceho sa kolektívu o problémy a myslenie žien, vytvorenie skupiny s ambíciou tvoriť a vzdelávať sa vo feministických prístupoch, no aj zme-

32 nená situácia časopisu *Slovenské pohľady*, ktorého vydávanie prevzala nacionalisticky orientovaná Matica slovenská, čo znamenalo obmedzenie publikačného priestoru, ako aj záujem nemeckej organizácie Frauen-Anstiftung financovať činnosti v tejto oblasti.⁵

Založenie časopisu bolo teda čiastočne reakciou na rastúci nacionalizmus vo verejnom a politickom živote. Tretia vlna feminizmu, do ktorej časovo *Aspekt* vstupoval, výrazne rezonovala s antinacionalistickými postojmi. Nacionalistické sentimenty boli takisto príčinou kultúrnych vojen prebiehajúcich na Slovensku v rokoch 1992 a 1993, keď populistická vláda novozaloženej Slovenskej republiky začala rozdeľovať kultúrne dotácie na ideologickom základe a podporu v oblasti kultúry používala ako „nástroj na dosahovanie politických cieľov“ (Šrank 2015: 29). V dôsledku zmeny vydavateľa *Slovenských pohľadov* bola pôvodná redakcia odvolaná vrátane zástupkyne šéfredaktora Jany Juráňovej. Neformálne zoskupenie žien, ktoré sa stretávalo v redakčných priestoroch v Dome spisovateľov na Laurinskej ulici (Beňová – Juráňová 2024: 126), tak prišlo nielen o publikačný, ale aj o fyzický priestor. V tom istom roku J. Juráňová s J. Cvikovou zakladajú *Aspekt*.

Časopis *Aspekt* a literatúra ako vehikulum feministických myšlienok

Prvé číslo *Aspektu* v mnohom nadviazalo na už spomínané takzvané ženské číslo *Slovenských pohľadov* z roku 1991, kde sa v slovenskom kontexte prvýkrát koncentrovane dostáva do popredia „umelecká a výskumná perspektíva zameraná na život a tvorbu žien a rodové vzťahy v spoločnosti“ (Cviková 2015: 77).

Číslo 1/1993 bolo koncipované na dvoch organizačných princípoch: na explicitne pomenovanej téme krásy, respektíve mýtu krásy, a implicitne, kompozične, cez osobnosť a dielo Boženy Slančíkovej Timravy. Spisovateľkin portrét je nielen na vnútornej strane prednej obálky, ale bol súčasťou aj prezentácie *Aspektu* v kníhkupectve Artforum v októbri 1993. Časopis obsahuje Timravin text, štúdiu o jej diele od literárnej historičky Marcely Mikulovej aj výroky o autorkе roztrúsené na ploche celého čísla. Týmto si kolektív *Aspektu* volí Timravu – ako kanonizovanú autorku, ktorej dielo poskytovalo historickú kontinuitu, a zároveň ženu, ktorá preto, že sa nevydala, vzdorovala prototypovému modelu nedeficitnej ženskosti – za svoju „symbolickú matku“ a rodovú sprostredkovateľku hodnôt tvorby žien.⁶ S konceptom symbolickej matky prichádzajú talianske feministiky v publikáciách *Romány. Matky nás všetkých* (Katalóg č. 2 Knížnice pre ženy / *Romanzi. Le madri di tutte noi*. Catalogo N. 2 Libreria delle donne, Miláno 1982) a *Nemysli si, že máš práva (Non credere di avere dei diritti)*, Turín 1987), čo sú kľúčové texty línie feminizmu sexuálnej diferencie o feministických genealógiách. *Aspekt* toto vnímanie symbolickej matky explicitne predstavuje vo svojom treťom čísle v roku 1994, v úryvku z druhej uvedenej publikácie v preklade Márie Štefánkovej, preto možno predpokladať, že Timrava bola ako symbolická matka vybraná vedome: „Bez symbolickej matky, čiže bez rodového sprostredkovania, hodnoty vyprodukované ženami obiehajú v tele spoločnosti pod znamienkom

5 Organizácia po rozdelení Československa v čase rastúceho nacionalizmu aj na juhu Európy považovala za dôležité aktivizovať sa aj na Slovensku.

6 Navyše v roku 1993 uplynulo sto rokov od publikovania Timravinho prozaického debutu, poviedky *Za koho íst*.

neutrality a neprispievajú k výhodám ženského pohlavia. Uvedomenie si svojho pravého pôvodu, v prípade, že k nemu dôjde, vychádza často zo závisti medzi ženami. Bez rodového sprostredkovania hodnotu jednej ženy môže iná pociťovať ako niečo, čo jej bolo ukradnuté“ (Muraro 1994: 6).

Zároveň *Aspekt* reinterpretuje Timravu cez sexistické vnímanie emancipovaných žien, a tak ju prepája s prizmou kritiky diktátu krásy, ktorú do medzinárodného verejného diskurzu práve v tom čase prináša Naomi Wolfová vo svojej prvej knihe *Mýtus krásy* (*The Beauty Myth*, Wolf 1990). Úryvky z nej v úvodnom čísle *Aspektu* prekladá a komentuje J. Juráňová (Wolf 1993). Hoci v priebehu druhej dekády 21. storočia bola vedecká rigoróznosť neskoršieho dieťa tejto americkej autorky aj jej konšpiračné výroky podrobené opodstatnenej kritike (Brereton 2014, BBC [online] 2019), v deväťdesiatych rokoch 20. storočia jej *Mýtus krásy* vytvoril priestor na podnetné feministické diskusie po celom svete vrátane Slovenska – a to dokonca synchronne, nie s oneskorením, ako to bolo v dejinách slovenskej kultúry časté. Prepojenie symbolickej matky a tematickej línie diktátu krásy sa kompozične vinie celým číslom od vnútornej strany prednej obálky, na ktorej je k reprodukcii Timravinho portrétu prilepený znevažujúci komentár kultúrneho historika z 19. storočia Johanna Scherra o ženách vo verejnom živote a ich výzore a morálnych vlastnostiach: „kontingent ženských, ktoré sa nepovolane tlačia na verejnosť, pozostáva buď zo škaredých a hysterických starých dievok – ktorým nech je odpustené z fyziologických dôvodov – alebo z nedbanlivých gazdín a nesvedomitých matiek“ (Scherr 1993).

Štúdia M. Mikulovej o Timravinej novele *Pozde* rozoberá motív starodievotva (Mikulová 1993) a na štyroch ďalších miestach sú citované vyjadrenia Zory Jesenskej a Ley Mrázovej týkajúce sa Timravy (Jesenská 1993: 23, 52, 74; Mrázová 1993: 27), jej rebelantstva, hnevu a vzdoru – aj voči nacionalizmu: „Nič si neidealizuje, nič neprikrášľuje, a hoci by všetci slovenskí spisovatelia zapriahli svoje dielo do vozíka národných alebo morálnych potrieb, TIMRAVA nie“ (Jesenská 1993: 52).

Umiestnenie Timravinho fotografického portrétu do exponovanej rámcujúcej pozície v kontexte témy je hneď aj podnetom k uvažovaniu o jej fyzickej kráse a definíciách a kritériách pritažlivosti. Nebolo nijako náhodné, že začínajúca slovenská feministická platforma si hodnotenie a kategorizovanie žien na základe preferovaných modelov fyzického vzhľadu vybrala za svoju úvodnú tému. Diktát krásy – a jeho znútornenie spolu s jeho zdravotnými, psychologickými, sociálnymi a ekonomickými následkami – je pre ženy kľúčový, a to tak vo vzťahu k ich (seba)definovaniu, ako i vo vzťahu k žitým konkrétnostiam ich bytia. J. Juráňová z N. Wolfovej prekladá, parafrázuje a komentuje výberovo, no kritika karikovania mému škaredej feministky, o ktorej tiež písala, sa do textu dostáva: „Ďalšou halucinogénnou predstavou je karikatúra škaredej feministky, ktorá takisto nie je pôvodná, ale pochádza z viktoriánskej éry. Už vtedy existovala karikatúra – veľká, maskulinne vyzerajúca žena, ktorá má obuté čizmy, fajčí a nadáva ako kočiš. Táto predstava sa vžila, aj keď nevyjadruje ani tak realitu, ako skôr víziu tých, ktorí boli proti volebnému právu žien“ (Wolf 1993: 8).

Z hľadiska vstupu *Aspektu* do slovenského kultúrneho priestoru je potrebné predstaviť si charakter existujúcej periodickej lektúry určenej ženskému publiku. Dobové slovenské časopisy pre ženy – *Móda*, *Dorka*, *Línia*, *Eva*, *Dievča*

34 roč. 73, 2026, č. 1 či *Rodina* – sa venovali starostlivosti o domácnosť, rodinu a výzor. V knihe *Mýtus krásy* rozoberá N. Wolfová rôzne aspekty témy príťažlivosti, okrem iného aj to, ako emancipovanosť v sexistickom diskurze vylučuje fyzickú príťažlivosť: „Prišernou iróniou je, že škodlivým a neprijemným aspektom ‚mýtu krásy‘ nie je make-up, ale propaganda, ktorá sa usiluje odzbrojiť a znemožniť ženy a ktorá hlása, že feminizmus robí ženy škaredými, alebo že ich núti, aby si vybrali: buď krása, alebo samostatnosť“ (Wolf 1993: 6).

Hlásenie sa k feminizmu tak v hodnotení antifeministicky naladenej spoločnosti znamená vzdať sa nároku na príťažlivosť. Pre ženy, ktorým *Aspekt* svojím prostredníctvom začiatkom deväťdesiatych rokov toto hnutie predstavoval, to iste nemohla byť jednoduchá voľba – vzdať sa krásy ako dôležitej súčasti svojej ženskej identity alebo sa vzdať nejasne definovaných ženských práv. Šírenie feministických postojov si preto aj v novom slovenskom kontexte vyžadovalo zaujať najprv postoj k tomuto mýtu, ktorý sa budoval aj cez literatúru.

Váhavé prijatie úvodných feministických úsilí širšou spoločnosťou v prvých rokoch ekonomickej a spoločenskej transformácie na Slovensku možno odčítať napríklad zo správy o prezentácii prvého čísla *Aspektu* v denníku *Sme*, ktorý oceňuje, že „malý tím autoriek otvorene vyhlasuje, že ‚skromne sa vystríhame vystupovať v mene všetkých žien‘“ (Vernisáž slovenských feministiek 1993: 10). Glosa je ladená v duchu budovania kultúry nového štátu, rozvoja teoretických prístupov a občianskej spoločnosti, pričom nadväzuje na dichotómiu vo vnímaní umierneného a agresívneho feminizmu, príznačnú pre staršie obdobia:

„Slovenské feministky nemajú zatiaľ – a dúfajme, že ani nikdy mať nebudú – podobu rozhnevaných, ukričovaných, nedocenených či zakomplexovaných žien, je to skôr skupina slovenských intelektuálok, ktoré si popri mnohých iných spoločenských aktivitách pribrali na svoje plecia aj feministické hnutie, aby ani v tomto smere Slovensko nezaostávalo. Reakcie na ich snahy budú určite rôzne. Svedčila o tom napokon i vernisáž prvého čísla v osvieteneckom prostredí Artfóra, kde vystúpenia autoriek sprevádzali rozpačité aj ironické, posmešné úsmevy a chýbala dokonca i tolerancia vypočúť si ich bez komentára či štipľavej poznámky“ (Vernisáž slovenských feministiek 1993: 10).

Včlenenie slovenského literárnohistorického kontextu do feministického časopisu napríklad prostredníctvom *Timravy* je funkčným gestom aj vo vzťahu k reinterpretácii naratívu identity kultúrneho priestoru ako takého. Keďže literatúra na Slovensku dlho plnila funkciu nositeľa kolektívnej identity, ktorú neprebral žiaden iný paušálny kultúrny nositeľ, nové čítanie literárnej histórie je zároveň novým čítaním skupinovej identity, a teda spätným vpisovaním žien ako aktívnych aktérok do konštruovania slovenskosti, respektíve istého jej modelu. Túto líniu neskôr rozvíja knižná edícia *Aspektu* čítankami z textov H. Gregorovej *Slovenka pri knihe* (Gregorová 2008) či Terézie Vansovej *Slovenka doma i na cestách* (Vansová 2011).

Svoju rolu v týchto súvislostiach zohráva aj poézia, ktorú časopis rovnako včleňuje do svojho obsahu, a tento literárny druh funkčne inkorporuje do svojho textového katalógu (Hostová 2024: 263). Z hľadiska typu publikovanej poézie sa na stránky časopisu opakovane dostávajú napríklad preklady textov

autoriek anglofónneho okruhu takzvanej spovednej poézie, ktorá je jednak doménou básní písaných ženami, a jednak poskytuje priestor na vyjadrenie osobnej skúsenosti či básne s autobiografickými prvkami.⁷

Druhý ročník časopisu prináša preklady Emily Dickinsonovej ako poetky dôležitej z hľadiska feministickej reinterpretácie kánonu západnej literatúry (Dickinson 1994). E. Dickinsonová ako autorka nadobudla v americkej literárnovednej historiografii kultový status (svedčí o tom napríklad aj jej nedávny prienik do popkultúry prostredníctvom televízneho seriálu *Dickinson*; scenáristka Alena Smith, Apple TV+, 2019 – 2021) a pri revízii naratívu dejín poézie Spojených štátov sa začala vnímať ako paralela Walta Whitmana, stojí teda pri začiatkoch americkej poézie ako takej. Jej básne pre *Aspekt* preložila J. Juráňová v čísle na tému *Bosorky*. Motiváciu jej začlenenia do tohto kontextu azda možno hľadať vo vnímaní autorskej osobnosti E. Dickinsonovej ako dekadentne transgresívnej – autorka žila utiahnutým životom, bola známa tým, že nosievala biele šaty – a v tom, že v básňach často pertraktovala motív smrti. E. Dickinsonová v slovenčine vyšla prvýkrát knižne v roku 1983 v preklade Milana Richtera (Dickinsonová 1983), viaceré básne z knižného vydania sa dostali do *Aspektu* v novom, voľnejšom prebásnení J. Juráňovej. Je medzi nimi aj jedna z poetkiných najznámejších básní, básen s incipitom „Because I could not stop for Death –“ (Dickinson 1998: 492) – doslovne „Keďže som sa nemohla zastaviť po Smrť –“.⁸

Prebásnenie J. Juráňovej na rozdiel od verzie M. Richtera nerekonštruuje v úplnosti rýmovú schému pôvodnej básne; americká poetka často siaha po konsonantických, nepresných a vizuálnych rýmoch, ktoré sú miestami ťažšie jednoznačne identifikovateľné. V novšom preklade je viacero jasných sémantických posunov.⁹ Z hľadiska feministického zamerania časopisu je však zaujímavejšie to, že kým M. Richter symbolickú postavu smrti prekladá ako ženskú („Nešla som po ňu, ale smrť / chcela mi ostať vernou...“, Dickinsonová 1983: 92), čím ju prispôsobuje gramatickému rodu aj reprezentácii v slovenskej kolektívnej imaginácii (smrťka), J. Juráňová antropomorfizovanú smrť v súlade s originálom označuje za muža („Pretože som Ho nezastihla / Smrť prišiel po mňa, som Jeho hosť“, Dickinson 1994). Situácia tak jasnejšie nadobúda prvky galantného, erotického stretnutia a dvorenia a text je výraznejšie podfarbený thanatom. Táto nová slovenská prekladová interpretácia, ktorá je nástojčivo citlivá k rodovým aspektom textu aj za cenu porušovania gramatických či iných pravidiel, v istom zmysle vystihuje spôsob, akým literatúra v *Aspekte* pomáhala budovať rodovo citlivé a feministické prístupy.

7 Taká je poézia americkej poetky Adrienny Richovej, ktorú do češtiny preložila Hana Hájková (Rich 1996), verše Sylvie Plathovej, ktoré vychádzajú v preklade Mily Haugovej (Plath 1995), či Anny Sextonovej, ktoré preložila Míla Haugová so svojou dcérou Elvírou Haugovou (Sexton 1998). Podobnú líniu poézie prekladá M. Haugová z nemčiny (Bachmann 2002, Schlag 1996) a v spolupráci s Jarmilou Cihovou zo švédčiny – v tomto prípade ide o autobiografický román vo veršoch Mártý Tikkanen *Príbeh lásky storočia* (Tikkanen 1995).

8 Ide o básen číslo 479 v novšom edičnom spracovaní Ralpha W. Franklina (Dickinson 1998) a číslo 712 v edičnej verzii Thomasa H. Johnsona (Dickinson 1955 – 1958). Špecifická interpunkcia a používanie verzál je črta, ktorá sa u autorky, ktorej dielo sa zachovalo prevažne v rukopise, plne rešpektuje a citovaný incipit básne tento fakt odráža.

9 Neidentifikovaný zostáva opis hrobu v piatej strofe, v poslednej strofe je skrátený gramatický tvar „tis“ (Dickinson 1998: 493), interpretovaný ako reprezentácia presnejšie neurčených násobkov tisíc a iné: „Odvtedy prešlo ...síc storočí“ (Dickinson 1994: 91).

Záver: Rozvinutie impulzov prvej dekády feminizmov na Slovensku

Prienik povedomia o feminizmoch a o *Aspekte* ako ich hlavnom sprostredkovateľovi v období spoločenskej transformácie a dôležitom šíriteľovi aj v nasledujúcich dekádach nie je ľahké merať. Čiastočný obraz v tomto smere môže poskytnúť dotazníkový prieskum, ktorý realizovala prieskumná agentúra Ipsos na reprezentatívnej vzorke 1 032 opýtaných (chyba $\pm 3\%$, 95-percentná spoľahlivosť) v období od 10. marca do 14. marca 2025.¹⁰ Vyplynulo z neho, že viac ako 8 percent respondentov a respondentiek o *Aspekte* počulo a zhruba tretina z nich si pod názvom predstavovala aspoň vágne správny obsah). Pri súčasnej populácii Slovenska to predstavuje zhruba 120 000 ľudí, čo je nemalý dosah, ak vezmeme do úvahy, že ide o projekt, ktorému vznik aj kontinuitu zabezpečujú primárne jeho dve zakladateľky J. Cviková a J. Juráňová. Z prieskumu ďalej vyplýva, že asi 80 percent ľudí má nejakú predstavu o feminizme. Pozitívne postoje k feminizmu má asi 25 percent populácie, negatívne 15 percent, rozdiel medzi pohlaviami je tu však výrazný. Pozitívne vníma feminizmus len 20 percent mužov a rovnaké percento ho vníma negatívne. Ženy na druhej strane v 30 percentách majú pozitívny postoj k feminizmu a len v 10 percentách negatívny.

Feministická reinterpretácia slovenského literárneho kánonu, ktorá je tiež do veľkej miery efektom publikácií *Aspektu*, prebieha postupne. Koncentrované výskumné projekty, sondy aj iniciatívy sprístupňujúce texty možno pozorovať najmä v priebehu posledných dvoch dekád (výberovo Bokníková 2025, Bystrzak 2020, Cviková 2010, Dudeková et al. 2011, Chrobáková 2007, Mikulová 2015, Hučková 2014, Hajdučeková 2015, Palkovičová 2023, Součková 2011, Taranenkova 2025). Prvotné inšpirácie a pilotné publikácie výskumov vyšli práve na stránkach časopisu *Aspekt* v literárnovedných štúdiách aj v iných žánroch venujúcich sa domácej aj zahraničnej literatúre (výberovo Blažková 1997, Bokníková 2000, Bokníková 2002, Drábeková 1997, Farkašová 1997, Ferencuhová 1999, Kobová 2002, Košťálová 1996, Kršáková 1994, Mikulová 1993, Prušková 1997, Součková 1996, Szolnokiová 1994). Vydavateľstvo *Aspekt* zároveň mnohé výskumy tohto charakteru vydalo knižne (výberovo Bokníková 2017, Cviková – Juráňová 2002, Cviková 2014, Gregorová 2007, Rebro 2013).

Synchrónne literárne dianie sa stále viac vyznačuje samozrejmejšou inklúziou nových autoriek do jadra literárnokritických debát. Svedčí o tom napríklad vyššia prítomnosť žien medzi laureátkami cien: v prestížnej výročnej cene Anasoft litera za posledných desať rokov vyhrala šesťkrát žena, na rozdiel od predchádzajúcej dekády, kde úspešnosť bola 30 percent (Ocenení a ocenené 2025) či percento hesiel venovaných dielam napísaných ženami v reprezentatívnych príručkách, ako je *Slovník diel slovenskej literatúry po roku 1989*, kde v priebehu dekád pomer narastá z 9 percent v deväťdesiatych rokoch na 34 percent po roku 2010 (Součková – Gavura 2024).

10 IPSOS, 2025. Feminizmus. Nepublikovaný dotazníkový prieskum pre Univerzitu Konštatntína Filozofa v Nitre v rámci projektu Information flows and zones of resistance: Translation in Slovak cultural and literary periodicals since the 1990s, NextGenerationEU, Recovery and Resilience Plan for Slovakia, No 09103-03-V04-0066.7.

Feministické myšlienky a publikačný priestor, ktoré prináša *Aspekt*, takisto menia podobu pôvodnej slovenskej literatúry. *Aspekt* ako časopis a vydavateľ pomohol etablovať sa viacerým feministickým autorkám a okrem feminizmov otváral priestor pre queer témy, špeciálne so zameraním na lesbické identity. Napríklad v roku 1996 bolo prvé číslo venované téme lesbická existencia – išlo o prvý koncentrovaný publikačný projekt tohto druhu na Slovensku (Lorencová 2022) a vyšla tiež kniha *Lesby-by-by* (Cviková – Juráňová 2004). Vo vzťahu k periodickej kultúre *Aspekt* v tomto smere inšpiroval vznik aj podobu feministického rodovo orientovaného magazínu *Glosolália*, ktorý v roku 2012 založil literárny kritik a básnik Derek Rebro. Lesbické a všeobecne tiež queer témy sa v pôvodnej slovenskej literatúre a jej výskume udomácňujú len veľmi pomaly (Čížmar 2025, Jílek 2020, Majerek 2022, 2023, Tallo 2024) a práve knihy vydané v *Aspekte* ich nielen pertraktujú, ale tiež posúvajú do centra literárneho diania: pregnantne synekdochicky z aktuálneho pohľadu pôsobenie *Aspektu* na slovenskú literatúru vyjadruje fakt, že dve laureátky literárnej ceny Anasoft litera, ktoré vo svojom diele tematizujú neheterosexuálne identity, Barbora Hrníková (2020) a Alexandra Salmela (2024), vydali svoje víťazné knihy práve v tomto vydavateľstve.

Periodiká možno čítať ako dynamické priestory prenosu ideí, v ktorých sa feministické pojmy formujú a preskupujú v sériovom čase. Na materiáli vybraných slovenských časopisov sme naznačili trajektórie lexémy feminizmus a ukázali, ako *Aspekt* tieto diskurzy sústreďuje na jedinej ploche, ako ich prekladovo sprostredkúva a rámcuje prostredníctvom kombinácie pôvodných textov, prekladov a paratextov. Zámerom našej úvodnej sondy je podnietiť ďalší výskum v sledovanej oblasti – či už smerom k rozvoju periodických štúdií, ktoré v slovenskom kontexte disponujú bohatým materiálom, no stále im chýba pevnejšie disciplinárne ukotvenie, alebo smerom k systematickému skúmaniu trajektórií feministických pohľadov na svet v našom kultúrnom prostredí. Zároveň môže poslužiť ako impulz na prehlbovanie diskusie, ako periodiká formujú, sprostredkujú a transformujú feministické myslenie v slovenskom kontexte.

Štúdia je výstupom grantového projektu NextGenerationEU *Informačné toky a zóny odporu: Preklad v slovenských kultúrnych a literárnych periodikách od 90. rokov 20. storočia/Information flows and zones of resistance: Translation in Slovak cultural and literary periodicals since the 1990s*, financovaného z Plánu obnovy a odolnosti, projekt číslo 09103-03-VO4-00667. Zodpovedná riešiteľka: Ivana Hostová. Doba riešenia: 2024 – 2026.

- AKTUÁLNY slovník, 1971. *Život*, roč. 21, č. 9, s. 8.
- AMERIČANKY sa búria, 1970. *Expres*, roč. 2, č. 20, s. 8.
- BACHMANN, Ingeborg, 2002. Texty z pozostalosti. Preložila Mila Haugová. *Aspekt*, roč. 10, č. 1, s. 139-140. ISSN 1336-099X.
- BEŇOVÁ, Jana – JURÁŇOVÁ, Jana, 2024. *Nerob s ňou rozhovor, je to feministka*. Bratislava: Brak. ISBN 978-80-82860-59-0.
- BIENIK, Ján [Bukovinský], 1916. Spoločenská situácia žien dnes a ich zástoj po vojne. *Živena*, roč. 7, č. 10-11, s. 219-222.
- BLAŽKOVÁ, Jaroslava. 1997. Margaret Atwood: Alias Grace. *Aspekt*, roč. 5, č. 1, s. 1. ISSN 1336-099X.
- BOKNÍKOVÁ, Andrea, 2000. Elena Kamenická, Bela Dunajská, Marianna Grznárová: Komentár k tvorbe poetiek a k ich reflexii kritikou. *Aspekt*, roč. 8, č. 1, s. 210-218. ISSN 1336-099X.
- BOKNÍKOVÁ, Andrea, 2002. Malé dejiny roztratených osudov. (Dlh zamlčaného v slovenskej poézii žien 20. storočia). *Aspekt*, roč. 10, č. 1, s. 25-34. ISSN 1336-099X.
- BOKNÍKOVÁ, Andrea, ed., 2017. *Potopené duše*. Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-81510-48-9.
- CVIKOVÁ, Jana – JURÁŇOVÁ, Jana, ed., 2002. *Hlasy žien: Aspekty ženskej politiky*. Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-85549-30-0.
- CVIKOVÁ, Jana – JURÁŇOVÁ, Jana, ed., 2004. *Lesby-by-by. Aspekty politiky identít*. Bratislava: Aspekt – Altera. ISBN 80-85549-45-X.
- CVIKOVÁ, Jana – JURÁŇOVÁ, Jana, ed., 2009. *Feminizmy pre začiatovníčky. Aspekty zrodu rodového diskurzu na Slovensku*. Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-85549-85-0.
- CVIKOVÁ, Jana, 2009. Militantné feministky v lone národa holubičieho. In CVIKOVÁ, Jana – JURÁŇOVÁ, Jana, ed. *Feminizmy pre začiatovníčky. Aspekty zrodu rodového diskurzu na Slovensku*. Bratislava: Aspekt, s. 154-156. ISBN 978-80-85549-85-0.
- CVIKOVÁ, Jana, 2014. *Ku konceptualizácii rodu v myslení o literatúre*. Bratislava: Aspekt – Ústav svetovej literatúry SAV. ISBN 978-80-81510-26-7.
- CVIKOVÁ, Jana, 2015. Niektoré feministické východiská skúmania literatúry a časopis *Aspekt*. In HAJDUČEKOVÁ, Ivica, ed. *Rodový aspekt v interdisciplinárnom diskurze*. Košice: FF UPJŠ, s. 71-82. ISBN 978-80-8152-376-2.
- ČO znamená byť mužom, 1981. *Expres*, roč. 13, č. 9, s. 8-9.
- DICKINSON, Emily, 1955-1958. *The Poems of Emily Dickinson*. 3 vols. Ed. Thomas H. Johnson. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press. ISBN 978-0-674-67646-6.
- DICKINSON, Emily, 1994. Poézia. Preložila Jana Juráňová. *Aspekt*, roč. 2, č. 3, s. 91. ISSN 1336-099X.
- DICKINSON, Emily, 1998. *The Poems of Emily Dickinson: Variorum Edition*. Ed. Ralph W. Franklin. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press. ISBN 978-0-674-67648-0.
- DICKINSONOVÁ, Emily, 1983. *Monológ s nesmrteľnosťou*. Preložil Milan Richter. Bratislava: Tatran.
- DRÁBEKOVÁ, Zuzana, 1997. Märta Tikkanen: Príbeh lásky storočia. Preložili Jarmila Cihová a Mila Haugová. *Aspekt*, roč. 5, č. 1, s. 230. ISSN 1336-099X.
- FARKAŠOVÁ, Etela, 1997. Jana Juráňová: Siete. *Aspekt*, roč. 5, č. 2, s. 276. ISSN 1336-099X.
- FERENČUHOVÁ, Mária, 1999. Etela Farkašová: Etudy o bolesti a iné eseje. *Aspekt*, roč. 7, č. 1, s. 200. ISSN 1336-099X.
- GÁVURA, Ján – SOUČKOVÁ, Marta, ed. 2024. *Slovník diel slovenskej literatúry po roku 1989*. Fintice: FACE. ISBN 978-80-69006-00-3.
- GREGOROVÁ, Hana, 1929. *Slovenka pri krbe a knihe*. Praha: L. Mazáč.
- GREGOROVÁ, Hana, 2007. *Slovenka pri knihe: Čítanka*. Edične pripravili Jana Cviková a Jana Juráňová. Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-85549-75-1.
- HRÍNOVÁ, Barbora, 2020. *Jednorožce*. Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-85549-75-1.
- JESENSKÁ, Zora, 1993. Na toľko vecí... *Aspekt*, roč. 1, č. 1, s. 23. ISSN 1336-099X.

- JESENSKÁ, Zora, 1993. Nič si neidealizuje... *Aspekt*, roč. 1, č. 1, s. 52. ISSN 1336-099X.
- JESENSKÁ, Zora, 1993. Pozdravujeme... *Aspekt*, roč. 1, č. 1, s. 74. ISSN 1336-099X.
- KOBOVÁ, Luba. 2003-2004. Upratať a spať (Luba Kobová o knihe Etely Farkasovej). *Aspekt*, roč. 11-12, č. 1, s. 84. ISSN 1336-099X.
- KOŠŤALOVÁ, Dagmar, 1996. Irena Brežná: Falsche Mythen. *Aspekt*, roč. 4, č. 2, s. 187. ISSN 1336-099X.
- KRŠÁKOVÁ, Dana, 1994. Marta Marková-Kotyková: Mýtus Milena. *Aspekt*, roč. 4, č. 2, s. 108. ISSN 1336-099X.
- MIKULOVÁ, Marcela, 1993. Na ceste k autobiografickej hrdinke. *Aspekt*, roč. 1, č. 1, s. 33-40. ISSN 1336-099X.
- MIKULOVÁ, Marcela, 2002. Ženy a národ na prelome 19. a 20. storočia. In *Hlasy žien. Aspekty ženskej politiky*. Bratislava: Aspekt, s. 173-174. ISBN 8085549301.
- MRÁZOVÁ, Lea, 1993. Veľa rozprávok... *Aspekt*, roč. 1, č. 1, s. 27. ISSN 1336-099X.
- MURARO, Luisa, 1994. Sexuálna diferencia. Preložila Mária Štefánková. *Aspekt*, roč. 2, č. 2, s. 4-12. ISSN 1336-099X.
- NON CREDERE di avere dei diritti. *La generazione della libertà femminile nell'idea e nelle vicende di un gruppo di donne*, 1987. Libreria delle donne di Milano. Torino: Rosenberg & Sellier.
- OHOVÁRAČOM navzdory [FB], 1984. *Život*, roč. 34, č. 1, s. 10.
- PLATH, Sylvia, 1995. Poézia. Preložila Mila Haugová. *Aspekt*, roč. 3, č. 1, s. 48-51. ISSN 1336-099X.
- PRUŠKOVÁ, Zora, 1997. Alta Vášová: Úlety. *Aspekt*, roč. 5, č. 1, s. 236. ISSN 1336-099X.
- REBRO, Derek, 2013. *Jej mesto v jeho svete? Rodový pohľad na previazanosť urbánneho a rustikálneho v poézii Lydie Vadkerti-Gavorníkovej a Jozefa Mihalkoviča*. Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-8151-006-9.
- RICH, Adrienne, 1996. Poézia. Preložila Hana Hájková. *Aspekt*, roč. 4, č. 1, s. 142-144. ISSN 1336-099X.
- ROMANZI. *Le madri di tutte noi*, 1982. Catalogo N. 2. Libreria delle donne. Milano: Libreria delle donne.
- SALMELA, Alexandra, 2024. *56, či?* Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-8151-104-2.
- SCHERR, Johannes, 1993. Môžete odprisať... Preložila Jana Cviková. *Aspekt*, roč. 1, č. 1. ISSN 1336-099X.
- SCHLAG, Evelyn, 1996. Poézia. Preložila Mila Haugová. *Aspekt*, roč. 4, č. 2, s. 154. ISSN 1336-099X.
- SEXTON, Anne, 1998. Čierna mágia a ďalšie básne. *Aspekt*, roč. 6, č. 1, s. 165-167. ISSN 1336-099X.
- SOUČKOVÁ, Marta, 1996. Jana Bodnárová: Bleskosvetlo/bleskotma. *Aspekt*, roč. 4, č. 2, s. 184. ISSN 1336-099X.
- SZOLNOKIOVÁ, Juliana. 1994. Jana Juráňová: Zverinec. *Aspekt*, roč. 2, č. 3, s. 109. ISSN 1336-099X.
- TIKKANEN, Märta, 1995. Príbeh lásky storočia. *Aspekt*, roč. 3, č. 2-3, s. 101-115. ISSN 1336-099X.
- TOLSTOJ, Lev Nikolajevič, 1903a. *Razrušeniye ada i vosstanovleniye ego*. Legenda. Christchurch, Hants: A. Tchertkoff.
- TOLSTOJ, Lev Nikolajevič, 1903b. Obnovenie pekla. Legenda. Preložil Dušan Makovický. *Hlas*, roč. 5, s. 86-90, 103-113.
- VANSOVÁ, Terézia, 2011. *Slovenka doma i na cestách*. Edične pripravili Jana Cviková a Jana Juráňová. Bratislava: Aspekt. ISBN 978-80-85549-93-5.
- VERNISÁŽ slovenských feministiek [eč], 1993. *Sme*, roč. 1, č. 10, s. 3.
- WOLF, Naomi, 1990. *The Beauty Myth*. London: Chatto & Windus. ISBN 0-394-22177-X.
- WOLF, Naomi, 1993. Mýtus krásy. Preložila Jana Juráňová. *Aspekt*, roč. 1, č. 1, s. 6-12. ISSN 1336-099X.
- ZO ženského sveta, 1911. *Domácnosť a škola*, roč. 1, č. 2, s. 61-62.
- ŽENY, budme opäť škaredé! 1991. *Expres*, roč. 23, č. 44, s. 10. ISSN 0323-2875.
- ŽENY ešte nevymreli! 1987. *Expres*, roč. 19, č. 17, s. 10. ISSN 0323-2875.
- ŽENY sa búria proti mužom, 1970. *Expres*, roč. 2, č. 15, s. 1, 6. ISSN 0323-2875.

- BEETHAM, Margaret, 1996. *A Magazine of Her Own? Domesticity and Desire in the Woman's Magazine, 1800-1914*. London – New York: Routledge. ISBN 978-0-415-04920-7.
- BIELSA, Esperança ed., 2022. *The Routledge Handbook of Translation and Media*. London – New York: Routledge. ISBN 978-0-367-02916-6.
- BOKNÍKOVÁ, Andrea, 2025. *Po zaviatych stopách. Helena Riasnická, Maruša Jusková a Mária Jančová*. Bratislava: Literárne informačné centrum. ISBN 978-80-8119-161-9.
- BRAKE, Laurel, 1994. *Subjugated Knowledges: Journalism, Gender and Literature, in the Nineteenth Century*. London: Palgrave Macmillan. ISBN 978-0-333-60672-8.
- BUZÁSSYOVÁ, Klára – JAROŠOVÁ, Alexandra, ed., 2006. *Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G*. Bratislava: Veda.
- BYSTRZAK, Magdalena, 2020. Fragmenty a spojivá. K Alžbete Göllnerovej-Gwercovej. In BYSTRZAK, Magdalena – PASSIA, Radoslav – TARANENKOVÁ, Ivana, ed. *Kontakty literatúry. Modely, identity, reprezentácie*. Bratislava: Veda, s. 153-169. ISBN 978-80-224-1856-0.
- CRENSHAW, Kimberlé, 1989. Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory, and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, no. 1, pp. 139-167. ISSN 0892-5593.
- CVIKOVÁ, Jana. 2010. Načo je dejinám literatúry kategória rodu? *World Literature Studies*, roč. 2, č. 4, s. 56-66. ISSN 1337-9275.
- ČERNOHORSKÁ, Vanda. 2019. Online feminism. Global phenomenon, local perspective. (on ASPEKT organization and online feminism in Czechoslovak context). In OREN, Tasha – PRESS, Andrea L., ed. *The Routledge Handbook of Contemporary Feminism*. Abingdon – New York: Routledge, pp. 269-283. ISBN 978-11-388-4511-4.
- ČIŽMÁR, Šimon, 2025. Queer maskulinity. Slovenská literatúra písaná otvorene queer mužmi. *QYS*, roč. 10, č. 3, s. 72-80. ISSN 2453-9023.
- DUDEKOVÁ, Gabriela, ed. 2011. *Na ceste k modernej žene: kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Bratislava: Veda. ISBN 978-80-224-1189-9.
- FÓLICA, Laura – ROIG-SANZ, Diana – CARISTIA, Stefania, ed., 2020. *Literary Translation in Periodicals: Methodological Challenges for a Transnational Approach*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. ISBN 978-90-2720-773-9.
- HAJDUČEKOVÁ, Ivica, ed., 2015. *Rodový aspekt v interdisciplinárnom diskurze*. Košice: FF UPJŠ. ISBN 978-80-8152-376-2.
- HAVELKOVÁ, Barbara, 2015. Tři stadia genderu v socialistickém právu. In HAVELKOVÁ, Hana – OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, ed. *Vyvlastněný hlas: Proměny genderové kultury české společnosti 1948 – 1989*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 45-82. ISBN 978-80-7419-096-4.
- HAVELKOVÁ, Hana – OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, 2015. Úvod. *Vyvlastněný hlas: Proměny genderové kultury české společnosti 1948 – 1989*. In HAVELKOVÁ, Hana – OATES-INDRUCHOVÁ, Libora, ed. *Vyvlastněný hlas: Proměny genderové kultury české společnosti 1948 – 1989*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 7-42. ISBN 978-80-7419-096-4.
- hooks, bell, 1984. *Feminist Theory: From Margin to Center*. Boston: South End Press. ISBN 978-0-385-29445-8.
- HOSTOVÁ, Ivana, 2024. Pre lásku lacanovskú (a básnickú): Feminizmy, psychoanalýza a básnický výskum subjektu a tela v debute Nóry Ružičkovej Mikronauti. *Slovenská literatúra*, roč. 71, č. 3, s. 261-277. ISSN 9174-2447. DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2024.71.3.5>
- HUČKOVÁ, Dana, 2014. *Kontexty Slovenskej moderny*. Bratislava: Kalligram. ISBN 978-80-8101-863-9.
- HUČKOVÁ, Dana, 2022. *Premeny feministickéj knihy (Hana Gregorová: Ženy, 1912, 1946)*. *Slovenská literatúra*, roč. 69, č. 3, s. 205-223. ISSN 9174-2447. DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2022.69.3.1>

- CHROBÁKOVÁ REPAR, Stanislava, 2007. *Ohnisko reči alebo mlčanlivá hĺbka horizontu*. Bratislava: Kalligram. ISBN 978-80-7149-907-7.
- JÍLEK, Peter F. Rius, 2020. K (ne)tematizácii transrodovosti v slovenskej próze. In GAVURA, Ján, ed. *K vybraným aspektom slovenskej literatúry po roku 1989 I*. Fintice: FF PU – FACE, s. 81-88. ISBN 978-80-555-2580-8.
- LATHAM, Sean – SCHOLLES, Robert, 2006. *The Rise of Periodical Studies*. PMLA, vol. 121, no. 2, pp. 517-531. ISSN 1938-1530. DOI: 10.1632/003081206x129693.
- LORDE, Audre, 1984. *Sister Outsider: Essays and Speeches*. Berkeley, California: Crossing Press. ISBN 978-15-809-1186-3.
- LORENCOVÁ, Viera. 2022. Sexual Difference and Queer Subjectivity in Slovak LGBTQ Print Periodicals. In DAVIS, Glyn – GUY, Laura, ed. *Queer Print in Europe*, pp. 116-139. London: Bloomsbury. ISBN 978-13-502-7349-8.
- MAĐAROVÁ, Zuzana. 2025. Do We Care? An intergenerational conversation about the first campaign against gender-based violence in Slovakia. In KOŠCIAŇSKA, Agnieszka – KURIMAY, Anita – LIŠKOVÁ, Kateřina – RENKIN, Hadley Z., ed. *The Routledge Handbook of Sexuality in East Central Europe*. Abingdon: Routledge, pp. 395-403. ISBN 978-10-320-6964-7.
- MAJEREK, Rafał, 2022. Przełamywanie milczenia. Przemiany sposobów prezentacji problematyki LGBT+ we współczesnej prozie słowackiej. *Studia Litteraria Universitatis Iagellonicae Cracoviensis*, roč. 17, č. 4, s. 291-300. DOI: <https://doi.org/10.4467/20843933ST.22.023.17189>
- MAJEREK, Rafał, 2023. W stronę QUEER. Reprezentacje nieheteronormatywności w najnowszej prozie słowackiej (na przykładzie opowiadań Barbory Hrinovej). In SZYMCZAK-ROZLACH, Mariola – SOJDA, Sylwia Angelika – BUCZEK, Marta Joanna, ed. *Horyzonty słowacystyki. Literatura. Język. Dydaktyka*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 65-73. ISBN 978-83-660-5536-0.
- MIKULOVÁ, Marcela, 2015. *Tri spisovateľky: Šoltésová, Vansová, Timrava*. Bratislava: Veda. ISBN 978-80-224-1433-3.
- MOGHADAM, Valentine M., 2015. Transnational Feminist Activism and Movement Building. In *The Oxford Handbook of Transnational Feminist Movements*. Oxford: Oxford University Press, pp. 53-81. ISBN 978-01-999-4349-4.
- PALKOVIČOVÁ, Eva. 2023. Marína Miloslava Hodžová, pisateľka listov (Viliamovi Paulinymu-Tóthovi). *Slovenská literatúra*, roč. 70, č. 4, s. 394-411. DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2023.70.4.4>
- PLIEŠOVSKÁ, Lubica – POPOVCOVÁ GLOWACKY, Natália, 2020. The place of translated American literature in Slovak publishing houses after 1989. *World Literature Studies*, roč. 12, č. 1, s. 97-114. ISSN 1337-9275.
- SCHEIDING, Oliver – FAZLI, Sabina, 2023. Zeitschriften als Imaginationsraum und Anschauungsform der Gesellschaft. In SCHEIDING, Oliver – FAZLI, Sabina, ed. *Handbuch Zeitschriftenforschung*. Bielefeld: transcript Verlag, s. 11-46. ISBN 978-3-8394-5113-7.
- SOUČKOVÁ, Marta, 2011. K poetike próz ženských autoriek v slovenskej literatúre po roku 1989. In MÉSZÁROS, Ondrej, ed. *Veda pre vzdelanie - vzdelanie pre vedu II*. Nitra: UKF, s. 15-20. ISBN 978-80-8094-974-7.
- ŠRANK, Jaroslav, 2015. *Aktéri a tendencie literárnej kultúry na Slovensku po roku 1989*. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 978-80-223-4041-0.
- TARANENKOVÁ, Ivana. Writing the Self from Autobiography to Autofiction. In GEPHARDT, Katarína – SABATOS, Charles – TARANENKOVÁ, Ivana, ed. *Home and the World in Slovak Writing: A Small Nation's Literature in Context*. Montreal – Kingston – London – Chicago: McGill-Queen's University Press, pp. 104-134. ISBN 978-0-2280-2405-7.
- RICH, Cecile, 1996. Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence. In JACKSON, Stevi – SCOTT, Sue, ed. *Feminism and Sexuality: A Reader*. Edinburgh: Edinburgh University Press, pp. 130-143. ISBN 978-02-311-0708-2.
- ROIG-SANZ, Diana – FÓLICA, Laura – IKOFF, Ventsislav, 2021. Translation in Literary Magazines 1. In BIELSA, Esperança, ed. *The Routledge Handbook of Translation and Media*. London – New York: Routledge, pp. 199-216. ISBN 978-0-367-02916-6.

- 42 SHOWALTER, Elaine, 1979. *Toward a Feminist Poetics. Women's Writing and Writing About Women*. London: Croom Helm.
- VARCHOLOVÁ, Jana, 2012. Modelovanie lesbických vzťahov v slovenskej próze po roku 1989. In SOUČKOVÁ, Marta, ed. *K poetologickým a axiologickým aspektom slovenskej literatúry po roku 1989 V*. Prešov: FF PU, s. 321-339. ISBN 978-80-555-0587-9.

Elektronické zdroje

- BBC, 2019. Arts & Ideas, Censorship and Sex. *BBC Radio 3*. Dostupné z: <https://www.bbc.com/audio/play/p079xh7f>
- BRERETON, Alex, 2014. The Line between Conspiracy and Scepticism Is Getting Harder to Draw – Just Ask Naomi Wolf. *The Guardian* [online]. [cit. 2025-08-25]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/oct/06/the-line-between-conspiracy-and-scepticism-is-getting-harder-to-draw-just-ask-naomi-wolf>
- OCENENÍ a ocenené, 2025. *Anasoft litera*. Dostupné z: <https://www.anasoftlitera.sk/main/anasoft-litera/oceni>
- PECIAR, Štefan, ed., 1959. *Slovník slovenského jazyka. I. A - K*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV. Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/?d=peciar>
- TALLO, Michal, 2024. Rozmanité formy jinakosti. Opatrné i odvážné podoby slovenské LGBTQIA+ literatury. Preklad Jan M. Heller. *Tvar*. [cit. 2025-08-25]. Dostupné z: <https://itvar.cz/rozmanite-formy-jinakosti-opatrne-i-odvazne-podoby-slovenske-lgbtqia-literatury>

Mgr. Ivana Hostová, PhD.
Katedra translatológie
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67
949 01 Nitra
Slovenská republika
E-mail: ihostova@ukf.sk

Mgr. MSc. Eva Spišiaková, PhD.
Katedra translatológie
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67
949 01 Nitra
Slovenská republika
E-mail: espisiakova@ukf.sk